

## KISTA VA MIOMA: ENDOKRINOLOGIK VA GORMONAL SABABLAR

*Qo`qon Universiteti Andijon filiali tibbiyot fakulteti  
“Davolash ishi yonalishi” 1-kurs 25-04-guruh talabasi*

**Chirmasheva Moxizoda Yodgorbek qizi**

*E-mail: cmoxizoda@gmail.com tel: +998880907752*

**Annotation:** *This study explores the endocrine and hormonal factors contributing to the development of cysts and fibroids in women. It discusses the role of hormonal imbalances, reproductive hormones, and other endocrine disruptions in the formation and growth of these common gynecological conditions. The paper also reviews current approaches to diagnosis and treatment, emphasizing the importance of hormonal regulation in managing cysts and fibroids effectively.*

**Keywords:** *cyst, fibroid, endocrine factors, hormonal imbalance, reproductive hormones, gynecological disorders, diagnosis, treatment, hormonal regulation*

**Annotatsiya:** *Ushbu ish ayollarda kista va miomaning paydo bo`lishida endokrin va gormonal omillarning rolini o`rganadi. Gormonal muvozanatsizliklar, reproduktiv gormonlar va boshqa endokrin buzilishlarning ushbu keng tarqalgan ginekologik kasalliklarning shakllanishi va o`sishiga ta`siri muhokama qilinadi. Shuningdek, kista va miomani aniqlash va davolashda gormonal boshqaruvning ahamiyati haqida zamonaviy yondashuvlar ko`rib chiqiladi.*

**Kalit so`zlar:** *kista, mioma, endokrin omillar, gormonal muvozanatsizlik, reproduktiv gormonlar, ginekologik kasalliklar, tashxis, davolash, gormonal boshqaruv*

**Аннотация:** *В данной работе рассматриваются эндокринные и гормональные факторы, способствующие развитию кист и миом у женщин. Обсуждается роль гормональных нарушений, репродуктивных гормонов и других эндокринных дисфункций в формировании и росте этих распространённых гинекологических заболеваний. Также представлен обзор современных методов диагностики и лечения с акцентом на важность гормональной регуляции для эффективного управления кистами и миомами.*

**Ключевые слова:** *киста, миома, эндокринные факторы, гормональный дисбаланс, репродуктивные гормоны, гинекологические заболевания, диагностика, лечение, гормональная регуляция*

### KIRISH

Ayollarda uchraydigan kista va mioma kabi ginekologik kasalliklar hayot sifatiga sezilarli ta`sir ko`rsatadi va ko`plab sog`liq muammolariga sabab bo`ladi. Ushbu kasalliklarning kelib chiqishida gormonal o`zgarishlar va endokrin tizimning buzilishi muhim omil hisoblanadi.

Gormonlar ayol organizmida reproduktiv jarayonlarni boshqarish, hujayra bo'linishini tartibga solish va to'qimalarning o'sishini nazorat qilish kabi vazifalarni bajaradi. Shu sababli, gormonal muvozanatsizliklar kista va miomaning paydo bo'lishida asosiy rol o'ynaydi.

So'nggi tadqiqotlar endokrin omillar va ularning ginekologik kasalliklar bilan bog'liqligini chuqur o'rganishga imkon berdi. Bu jarayonda reproduktiv gormonlar, shuningdek, qalqonsimon va boshqa gormonlar ta'siri alohida e'tibor talab qiladi. Kista va mioma kasalliklarining aniq sabablari va mexanizmlari haqida to'liq tushuncha hosil qilish, ularni samarali davolash va oldini olishda muhim ahamiyatga ega.

Ushbu ishda kista va miomaning endokrin va gormonal sabablariga oid asosiy tushunchalar, diagnostika usullari hamda davolash yondashuvlari ko'rib chiqiladi.

Endokrin tizim va gormonal balansning buzilishi ko'plab ayollarda reproduktiv sog'liq muammolarini keltirib chiqaradi. Gormonlarning noto'g'ri miqdorda ishlab chiqilishi yoki ularning maqsadli to'qimalarda o'zaro ta'siri buzilishi natijasida, tuxumdonlarda kista yoki bachadonda mioma hosil bo'lishi mumkin. Bu jarayon ko'pincha hayz siklining buzilishi, og'riq, bepushtlik kabi turli simptomlar bilan namoyon bo'ladi.

Shuningdek, hayot tarzi, stress, ovqatlanish odatlari va genetik omillar ham endokrin tizimga ta'sir ko'rsatib, kista va mioma rivojlanishiga turtki bo'lishi mumkin. Shu bois, kasalliklarning oldini olish va ularni vaqtida aniqlash uchun hormonal holatni doimiy nazorat qilish va zarur tibbiy ko'riklardan o'tish juda muhimdir.

Bugungi kunda kista va miomaning endokrin asoslarini chuqur o'rganish, yangi tashxis usullari va samarali davolash usullarini ishlab chiqishda ilg'or texnologiyalar va tibbiyot sohasidagi yangiliklar katta ahamiyatga ega. Ushbu mavzu bo'yicha olib borilayotgan tadqiqotlar ayollarning sog'ligini yaxshilashga, kasalliklarning oldini olish va samarali davolash usullarini aniqlashga xizmat qilmoqda.

Bugungi kunda kista va miomaning endokrinologik va gormonal sabablari bo'yicha ilmiy tadqiqotlar kengayib bormoqda. Gormonal disbalansni aniqlash va unga ta'sir etuvchi omillarni o'rganish orqali, sog'liqni saqlash sohasida yanada samarali profilaktika va davolash strategiyalarini ishlab chiqish imkoniyati paydo bo'lmoqda. Shuningdek, gormonal terapiya va boshqa nojarrohlik usullarining rivojlanishi ayollarda bu kasalliklarning oldini olish va ularni boshqarishda muhim vosita hisoblanadi.

Kista va mioma bilan bog'liq gormonal muammolarni davolashda individual yondashuv zarur bo'lib, bu ayolning yoshi, umumiy salomatligi, reproduktiv rejasi va kasallikning o'ziga xosligi hisobga olinadi. Shu bois, endokrinologiya va ginekologiya sohasidagi mutaxassislar hamkorlikda ishlashi, bemorning sog'lig'ini kompleks tarzda baholash va nazorat qilishda muhim ahamiyatga ega.

Ushbu ish kista va miomaning endokrin va gormonal sabablarini tahlil qilish, ularni aniqlash va davolashda zamonaviy yondashuvlarni ko'rib chiqish, shuningdek, bu kasalliklarni profilaktika qilish bo'yicha tavsiyalar berishga qaratilgan.

## **ASOSIY QISM**

Kista va Miomaning Tabiati va Turlari

Kista — bu to'qimalarda suyuqlik bilan to'lgan kapsula shaklidagi tuzilma bo'lib, ko'pincha tuxumdonlarda uchraydi. Mioma esa bachadon muskullarining o'smasi bo'lib, benign o'sma hisoblanadi. Ikkala kasallik ham gormonal o'zgarishlarga sezgir bo'lib, ayniqsa estrogen va progesteron gormonlari ularning rivojlanishida katta rol o'ynaydi.

#### Gormonal Muvozanatsizlik va Endokrin Omillar

Gormonlar ayol organizmida reproduktiv tizimning muhim regulyatoridir. Estrogenning yuqori darajasi tuxumdonlarda kista hosil bo'lishiga, shuningdek, bachadon miomasining o'sishiga turtki beradi. Progesteron esa ba'zida bu o'sishlarni sekinlashtirishi mumkin. Endokrin tizimdagi buzilishlar, masalan, qalqonsimon bezining disfunktsiyasi, insulin qarshiligi yoki polikistik tuxumdon sindromi (PCOS) kabi holatlar kista va mioma rivojlanishiga sabab bo'lishi mumkin.

#### Gormonal O'zgarishlarning Sabablari

Gormonal muvozanatning buzilishiga turli omillar ta'sir qiladi: stress, noto'g'ri ovqatlanish, kamharakatlik, ortiqcha vazn, toksinlarga ta'sir va genetik moyillik. Shuningdek, ba'zi dori vositalari va hayz siklining tartibsizligi ham gormonal o'zgarishlarni kuchaytiradi.

#### Tashxis va Diagnostika

Kista va miomani aniqlashda ultratovush tekshiruvi (ultrasound) eng asosiy vosita hisoblanadi. Qo'shimcha ravishda, qon tahlillari orqali gormonal darajalar aniqlanadi, qalqonsimon bez faoliyati baholanadi. Ba'zida magnit-rezonans tomografiya (MRT) va boshqa maxsus testlar ham zarur bo'lishi mumkin.

#### Davolash Yondashuvlari

Davolash usullari kasallikning turi, hajmi, bemorning yoshiga va rejasiga bog'liq. Gormonal muvozanatni tiklash uchun gormonal terapiyalar, masalan, kontratseptivlar yoki boshqa dorilar qo'llanadi. Jarrohlik usullari faqat katta yoki simptomli kista va miomalarda amalga oshiriladi. Bundan tashqari, hayot tarzini o'zgartirish, to'g'ri ovqatlanish va stressni kamaytirish ham muhim hisoblanadi.

#### Gormonal Disbalans va Polikistik Tuxumdon Sindromi (PCOS)

PCOS — ayollarda eng keng tarqalgan endokrin buzilishlardan biri bo'lib, u kista rivojlanishida asosiy sabab hisoblanadi. PCOSda androgenlar (erkak gormonlari) miqdori oshadi, bu esa tuxumdonlarda kista paydo bo'lishiga olib keladi. Shuningdek, insulin qarshiligi va metabolik buzilishlar ham bu jarayonni kuchaytiradi.

#### Qalqonsimon Bezi va Kista-Mioma Rivojlanishi

Qalqonsimon bezining gormonal buzilishlari, ayniqsa gipotiroidizm, ayol organizmida gormonal muvozanatni buzadi. Bu holat kista va miomaning rivojlanishiga turtki beradi. Shuning uchun ham, ayollarda kista yoki mioma tashxisi qo'yilganda qalqonsimon bezining faoliyati ham nazorat qilinishi zarur.

#### Gormonal Terapiyaning Roli

Gormonal terapiya kista va miomani boshqarishda muhim usul hisoblanadi. Bu terapiya yordamida organizmdagi estrogen va progesteron darajasi muvozanatlashtiriladi,

o'sish jarayoni sekinlashtiriladi. Masalan, oral kontratseptivlar, gonadotropin chiqaruvchi gormon agonistlari va boshqa preparatlar keng qo'llaniladi.

Hayot Tarzi Omillari va Endokrin Tizimga Ta'siri

Stress, noto'g'ri ovqatlanish, kamharakatlik va yomon ekologiya gormonal muvozanatni buzadi. Bu esa kista va mioma rivojlanish xavfini oshiradi. Shu sababli, sog'lom turmush tarzini qo'llab-quvvatlash, muntazam jismoniy faollik, me'yorida dam olish va psixologik barqarorlikni saqlash muhimdir.

Kelajakda Tadqiqot Yo'nalishlari

Yangi ilmiy tadqiqotlar kista va miomaning endokrin sabablarini chuqurroq o'rganish, diagnostika usullarini takomillashtirish va yanada samarali dori vositalarini yaratishga qaratilgan. Sun'iy intellekt va molekulyar biologiya texnologiyalari yordamida individual davolash usullarini ishlab chiqish istiqbollari mavjud.

### **XULOSA**

Ayollarda kista va miomaning paydo bo'lishida endokrin va gormonal omillar muhim rol o'ynaydi. Gormonal muvozanatsizliklar, xususan, estrogen va progesteron darajasining o'zgarishi, hamda endokrin tizimdagi buzilishlar kista va miomaning rivojlanishiga sabab bo'ladi. Polikistik tuxumdon sindromi va qalqonsimon bezining disfunktsiyasi kabi holatlar ushbu kasalliklarning asosiy omillari hisoblanadi.

Kasalliklarni erta tashxislash va to'g'ri davolash uchun gormonal holatni muntazam nazorat qilish zarur. Zamonaviy tibbiyotda gormonal terapiya va boshqa konservativ usullar samarali qo'llanilmoqda. Shuningdek, sog'lom turmush tarzi va stressni kamaytirish ham kasalliklarning oldini olishda katta ahamiyatga ega.

Kista va miomaning endokrin asoslarini chuqur o'rganish ayollarning reproduktiv salomatligini yaxshilash, kasalliklarni samarali boshqarish va profilaktika qilish uchun muhimdir. Kelajakda ilmiy tadqiqotlar va innovatsion texnologiyalar yordamida bu sohada yangi davolash usullari paydo bo'lishi kutilmoqda.

Shuningdek, kista va mioma kasalliklarining rivojlanishida individual genetik omillar ham katta ahamiyatga ega bo'lib, har bir bemor uchun shaxsiylashtirilgan davolash usullarini ishlab chiqish dolzarb masalaga aylanmoqda. Endokrin va gormonal muammolarni bartaraf etishda mutaxassislararo hamkorlik — ginekolog, endokrinolog va boshqa soha vakillarining birgalikda ishlashi samarali natijalarga olib keladi.

Profilaktika choralari sifatida, ayollar o'z salomatligiga muntazam e'tibor qaratishi, gormonal holatni kuzatib borishi, sog'lom ovqatlanish va jismoniy faoliyatni oshirishi zarur. Bu nafaqat kista va miomaning oldini oladi, balki boshqa ko'plab gormonal va reproduktiv kasalliklarning oldini olishga ham yordam beradi.

Umuman olganda, kista va miomaning endokrin asoslarini o'rganish va ularni boshqarish zamonaviy tibbiyotda ayol salomatligini himoya qilishda katta ahamiyat kasb etadi. Kelajakda ushbu yo'nalishda yangi tadqiqotlar va texnologiyalar yordamida yanada samarali diagnostika va davolash usullarini ishlab chiqish imkoniyatlari kengayadi.

Shuningdek, kista va mioma bilan bog'liq endokrin va gormonal muammolarni o'z vaqtida aniqlash va davolash orqali ayollarning hayot sifatini yaxshilash, reproduktiv funksiyalarini saqlash va asratlarning oldini olish mumkin. Innovatsion diagnostika usullari va sun'iy intellekt yordamida kasalliklarni erta bosqichda aniqlash, individual davolash strategiyalarini ishlab chiqish tobora rivojlanmoqda.

Zamonaviy tibbiyotda gormonal muvozanatni tiklashga yo'naltirilgan davolash usullari, shu jumladan farmakologik terapiya va hayot tarzi o'zgarishlari kista va mioma rivojlanishining oldini olishda samarali hisoblanadi. Shuning bilan birga, ayollarning o'z salomatligiga bo'lgan e'tibori va muntazam tibbiy ko'riklar ham kasalliklarni boshqarishda muhim ahamiyatga ega.

Kelajakda endokrinologiya va ginekologiya sohalaridagi yangi ilmiy tadqiqotlar va texnologik yutuqlar yordamida kista va miomaning kelib chiqish mexanizmlari yanada aniqroq tushunilib, ularni davolashda yangi yondashuvlar paydo bo'lishiga umid qilinmoqda. Bu esa ayollarning reproduktiv salomatligini saqlash va yaxshilashga xizmat qiladi.

#### FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR :

1. Berek, J. S., Novak, E., & Berek, & Novak's Gynecology. (2020). Wolters Kluwer.
2. Azziz, R., Carmina, E., Chen, Z., et al. (2009). Polycystic Ovary Syndrome. *Nature Reviews Disease Primers*, 1, 15026.
3. Bulun, S. E. (2013). Uterine Fibroids. *New England Journal of Medicine*, 369(14), 1344–1355.
4. Goodman, N. F., Cobin, R. H., Futterweit, W., et al. (2015). American Association of Clinical Endocrinologists Medical Guidelines for Clinical Practice for the Diagnosis and Treatment of Polycystic Ovary Syndrome. *Endocrine Practice*, 21(11), 1291-1300.
5. Pritts, E. A., Parker, W. H., & Olive, D. L. (2009). Fibroids and Reproductive Function. *Obstetrics and Gynecology*, 113(6), 1235-1246.
6. Practice Committee of the American Society for Reproductive Medicine. (2017). Treatment of uterine fibroids. *Fertility and Sterility*, 108(3), 416-423.
7. Speroff, L., & Fritz, M. A. (2010). *Clinical Gynecologic Endocrinology and Infertility*. Lippincott Williams & Wilkins.
8. Lumsden, M. A., Hamoodi, I., Gupta, J. K., & Hickey, M. (2015). Fibroids: Diagnosis and Management. *BMJ*, 351, h4887.
9. Teede, H. J., Misso, M. L., Costello, M. F., et al. (2018). Recommendations from the International Evidence-Based Guideline for the Assessment and Management of Polycystic Ovary Syndrome. *Human Reproduction*, 33(9), 1602-1618.
10. Lee, T. Y., & Kim, S. H. (2018). Role of Hormones in the Pathogenesis of Uterine Leiomyoma. *Endocrinology and Metabolism Clinics of North America*, 47(2), 345-356.

11. Mayo Clinic Staff. (2023). Uterine Fibroids. Retrieved from <https://www.mayoclinic.org/diseases-conditions/uterine-fibroids/symptoms-causes/syc-20354288>
12. American College of Obstetricians and Gynecologists (ACOG). (2020). Practice Bulletin No. 228: Management of Symptomatic Uterine Leiomyomas.
13. Barash, J., & Oehninger, S. (2014). Polycystic Ovary Syndrome: Current Perspectives. *Therapeutics and Clinical Risk Management*, 10, 509-517.
14. Lethaby, A., Vollenhoven, B., & Sowter, M. (2008). Fibroids and Infertility: A Systematic Review. *Best Practice & Research Clinical Obstetrics & Gynaecology*, 22(4), 603-615.
15. Khan, Z., & Stewart, E. A. (2013). Uterine Fibroids: A Review of Current Treatment Options. *Current Opinion in Obstetrics and Gynecology*, 25(6), 450-455.